

D-200

ISSN 1302-1354

Araştırmalar

İnsan Bilimleri Araştırmaları

YIL: 1 SAYI: 1 1999/1

TARİHİ SÜREÇ AÇISINDAN BUDİZM VE ÖĞRETİSİ

Nasuh GÜNAY*

Batı dillerinde, Buda'nın kurduğu din olarak isimlendirilen, Hindistan menşeli dinî-felsefî bir hareket olan Budizm'in, son günlerde özellikle Batılı entellektüel çevrelerde yayıldığı görülmektedir. Ülkemizde de bazı kesimlerde reenkarnasyon, vejeteryanlık gibi Budizm'in de sahip olduğu Hint kökenli görüş ve uygulamaların kabul gördüğü müşahede edilmektedir.

Milattan önce VI. yüzyılda Hindistan'ın kuzeydoğusunda doğan, Brahman şekilciliğı ve otoritesine, kast sistemine karşı çıkan, duyguları dizginleme, ahla-ken temizlenme, insanları eşit görme, insanlara ve diğer mahlukata sevgi ve şefkat duyma gibi ilkelere dayanan Budizm'in¹ din mi, yoksa felsefî bir sistem mi olduğu konusunda tartışmalar eskiden beri var olagelmıştır.

Budizm'in tanrı anlayışının çok net olmaması nedeniyle ve özellikle ilk şekliyle din olamayacağı; kötümser bir hayat görüşü üzerine kurulmuş, bir ahlak ve felsefe sistemi olarak kabul edilebileceğı ileri sürülmüştür. Diğer taraftan Buda yeni bir din kurmak niyetinde değildi. Onun üzerinde ısrarla durduğu nokta, yoksulluk ve mutsuzluk içindeki bir dünyada kişinin nasıl kurtulacağı hususu idi.²

Budizm'i din olarak kabul etmeyenlerin aksine, ondaki felsefî ve ahlakî özelliklerle birlikte, kurucusu, kutsal metinleri, inanç esasları, sonradan ihdas

* Yrd. Doç. Dr., SDÜ İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Günay TÜMER, "Budizm", DİA, İstanbul 1992, VI/352. Yine bkz. H.G. Rawlinson, India, A Short Cultural History, London 1965, 43.

² H. Gazi YURDAYDIN-Mehmet DAĞ, Dinler Tarihi, Ankara, 1978, 132; Mesela, Burnout onu tanrısız ahlaki bir sistem olarak görür, Oldenberg de Budizm'e tanrısız bir inanç olarak bakar. Trevor LING, The Buddha, USA 1973, 17.

edilmiş ibadetleri, cemaatleri³, kilise ve misyoner teşkilatının bulunması ve kendisine has kişisel kurtuluş sisteminin olması nedeniyle bir din olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürenlerde vardır.⁴ Nitekim Buda tarafından temeli atılan Budizm, vaaz, nasihat ve iyi örnek yoluyla yayılarak zamanla evrensel bir din niteliği kazanmış, yoğunluk Asya ve Uzak Doğu ülkelerinde olmak üzere dünyanın pekçok yerinde taraftarı olan ve yayılma istidadı gösteren bir din haline gelmiştir.

Bu yazımızda biz, Budizm hakkında genel bilgiler vererek onu tanıtmaya çalışacağız.

Buda'nın Hayatı

Tarihi öneme sahip bir şahsiyet olan Buda'nın⁵ asıl adı Siddhartha Gotama'dır. Sanskritçe ve Pali dilinde uyanmış, aydınlanmış anlamında olan bu lakap, gerçeği bulduğu ve aydınlandığı için sonradan verilmiştir.⁶

Buda M.Ö. VI. yüzyılda, yaklaşık olarak 563-560 yılında⁷ Hindistan'ın kuzeydoğusunda bugünkü Nepal ile Oudh eyaleti arasında bulunan Kapilavasta şehri yakınlarındaki Lumbini köyünde doğmuştur.⁸ Kendisi Sakya kabilesinin küçük kralı Suddhodana'nın oğlu idi.⁹ Dolayısıyla Hint kast sisteminde Brahmanlardan sonra gelen ve idareci, devlet büyükleri, soyluları, şehzadeleri kapsayan bir sınıf olan kışetriya kastından, aristokrat sınıfındandı.¹⁰

Buda'nın doğumu ile ilgili anlatılan hikaye ve şiirler, onun yaşadığı dönemden yüzlerce yıl sonra yazılı duruma getirilmiş söylentiler olup olağanüstü bir kişi ile ilgili bilgileri içermektedir. Bu olağanüstülükler: Annesi Maya'nın onu tertemiz ve lekesiz bir hamilelikle, cinsi temas söz konusu olmadan, 45 yaşında¹¹ Lumbini koruluğunda, ağaçlardan birisine dayanırken, doğum sancısı çekmeden doğurması¹², onun dünyanın mutluluğu için acısız ve hastaliksız ola-

³ Tümer, a.g.m., 352; Mesela Durkheim Budizm'i din olarak kabul ederek, onda tabiatüstü, ruhsal objelere inancın olduğunu ve kutsallığın ön planda olduğunu belirtir. Ling, 17, 19; Ünver GÜNAY, Din Sosyolojisi Dersleri, Kayseri 1993, 102, 103, 105.

⁴ Tümer, 352.

⁵ Mirca Eliade, Dinler Tarihi Sözlüğü, Çev. Ali Erbaş, İstanbul 1997, 54, Tümer, a.g.m., 352; Romila THAPAR, A History of India, Great Britain 1969, 65.

⁶ ÖMER HİLMİ, Dinler Tarihi, İstanbul 1935, 234; Hikmet BAYUR, Hindistan Tarihi, Ankara 1946, I, 42; Tümer, a.g.m., 252.

⁷ Encyclopedia of Britannica, "Gautoma Buddha", USA 1972, X, 36, Yurdaydın-Dağ, 133, Tümer, 252; Rawlinson, 45; Thapar, 66

⁸ Britannica, X, 36, A. Marie Schimmel, Dinler Tarihine Giriş, Ankara 1955, 90; Finegan, A Archeology of the World Religions, USA 1965, 248, Ling, 107, Budda, 240; Cemil Sena Ogun, Buda ve Konfücyus, İstanbul 1941, 50; Rawlinson, 45.

⁹ Britannica, X, 36; Finegan, 248, 250, Ling, 108, Eliade, 54; Yurdaydın-Dağ, 133; Tümer, 352.

¹⁰ Ling, 108; Bayur, 43.

¹¹ Eliade, 54; İlhan GÜNGÖREN, Buda ve Öğretisi, İstanbul 1997, 60.

¹² Budda, 236; Ogun, 50; Güngören, 60.

Arayışlar

rak doğması, onu gören bir Hindunun onun ileride çok büyük bir kimse olacağını bilmesi¹³, annesinin Buda'yı doğurduktan birkaç gün sonra ölmesi, doğum esnasında ağacın baştan sona meyve, yiyecek ve içeceklerle kaplanması, körlerin görmesi, dilsizlerin konuşması, topalların yürümesi, bütün ağaçların çiçek açması, kuş ve çeşitli böcek sürülerinin oraya gelmesi, doğar doğmaz ayağı üzerine dikilmesi, gözlerini dört bir yana çevirmesi, kuzeye yedi adım yürümesi, başının üzerinde bir gölgenin sürekli onunla beraber bulunması "bütün dünyaya ben liderim, önderim, en iyisiyim, bu benim son doğuşum, ben tekrar doğmayacağım" şeklinde konuşması gibi hususlardır.¹⁴

Buda'nın hayatında rastlanan bu hadiselerle Buda'nın kutsal adam veya tanrısal adam prototipine dönüştürülmesi ile Greklerin ilah kahramanları ve İsa, Mani vs. gibi din kurucularının mitsel biyografileriyle ortak özellikler sergilemektedir.¹⁵ Nitekim Hz. İsa'nın doğumunda da benzer olağanüstülükler söz konusudur.¹⁶

Aristokrat sınıfa mensup prens Gotama kendi sınıfı içinde bulunan çocuklar gibi büyütülmüş, devrinin her kültürünü almış, 19 yaşında yakın akrabalarının bir kızıyla evlendirilmiştir. Depdeleri bir hayat sürerken 29 yaşlarında sarayından çıktığında daha önce hiç görmediği üç kötü durumla karşılaşır: İhtiyarlık, ıstırap (hastalık) ve ölüm. Bu üç durum onun ruhunda derin tesir bırakır. Çünkü o güne kadar o ne bir hasta ile, ne bir ihtiyarla karşılaşmış, ne de bir ölü görmüştür.¹⁷

O zaman çocukluğundan beri ruhunda varolan gizli endişe ve dine ait duygular, vicdanının derinliklerine ve iliklerine dek işleyen bu üç hadise ile isyan eder. Hayat nedir diye düşünmeye başlar, ister dışarda, ister içerde, isterse sarayda veya dağda her kim olursa olsun, her sınıfta ve şekilde, yaşlılık, hastalık ve ölümün insanı tehdit ettiğini anlar.¹⁸

Buda bu problemlerle meşgul iken dördüncü defa saraydan çıktığında, dünyadan elini eteğini çekmiş, acılar karşısında ruh sükunetini yitirmemiş bir zahidle karşılaşır.¹⁹

Zahidin bu durumundan etkilenen Buda, sarayı, karısını, çocuğunu, saltanatı bıraktı, saçını sakalını traş etti, sarı elbise giydi²⁰, çile yolunu seçti.²¹ Bir

¹³ Yurdaydın-Dağ, 133.

¹⁴ Eliade, 54; Ongun, 51.

¹⁵ Eliade, 54; Güngören, 60.

¹⁶ Hz. İsa'nın bakire olan Hz. Meryem'den ağaç altında doğması, Simeon ismindeki bir yahudinin İsa'nın büyük bir kişi olacağını bilmesi, doğar doğmaz yürümesi, alimlerle tartışması gibi hususlar Buda ile İsa arasındaki benzerliklerdir. Hz. İsa ile ilgili olarak bkz. Günay TÜMER, İslamda ve Hıristiyanlıkta Hz. Meryem, Ankara 1997, 74, 75, 76, 158, 162.

¹⁷ Eliade, 54; Buddha, 241; Schimmel, 90; Yurdaydın-Dağ, 133; Ongun, 51; Bayur I, 43; Şeriatı, 327; Finegan, 251; Ling, 113; Rawlinson, 45; Güngören, 63.

¹⁸ Şeriatı, 328.

¹⁹ Eliade, 54; Tümer, a.g.m., 352; Ling, 113.

ırmağa ulaşıp, geçmiş hayatından kalan bütün zevk ve lezzetlerinden yıkanmış ve hayatın bulaştırdığı pisliklerden temizlenmiş olarak,²² asil sükunetin en yüksek hali, Nirvana'ya "ezeli ve ebedi hale" kavuşmak için ormanın derinliğine gitti.²³ Altı- yedi yıl çok ağır zühd hayatı yaşadı,²⁴ bu esnada kendisini felsefe ve yoga teknikleri konusunda eğiten meşhur iki muallimden dersler aldı.²⁵

Bu muallimler, Buda'ya öteden beri Hindistan'da var olan, sonra Buda dininde önemli bir yer tutacak olan bazı hareketleri, zihni meşgul eden her türlü fikir ve düşünceden kurtarmaya ve nefsi köreltmeye yönelik temrinleri yaptırılar. Nefsin hayatla olan bağlarını kesme şeklinde olan bu temrinlerle Buda'da "nefiste ölmek" diyebileceğimiz hali meydana getirmeye çalıştılar.²⁶

Bütün bu aşırı riyazete, günde tek bir pirinç ve birkaç damla su ile idame ettirilen hayata²⁷ rağmen Gotama, istediği ruh sükunluğunu bulamadı²⁸, kendisine rehberlik eden muallimleri terketti. Magadha'da bir müddet dolaştıktan sonra Uruvila süren en şiddetli riyazetler yaptı. Bağdaş kurup, dilini damağına yapıştırarak zihnini bir noktaya verdiği halde, ilham gelmesini beklediye de, ilhama kavuşamadı. Riyazetlerini daha da şiddetlendirmesine rağmen, ilhama kavuşmak hususunda yaptıklarının bir işe yaramadığını²⁹, riyazetin bedeni yok etme dışında başka birşeyle sonuçlanmadığını anladı ve riyazeti aniden bıraktı.

Yedi yıl süren riyazet; ailesizlik, irfan ve marifet dersi öğrenme, ona sadece zayıf ve güçsüz bir beden bırakmıştı. Bu nedenle yedi içti, canlandı, kilo aldı.³⁰ O zamana kadar Buda'ya tabi olan, onun ilhama kavuşmasını bekleyen beş talebesi, Buda'nın yiyip içmesini, Buda'nın kurtuluşa erişmek için giriştiği çetin mücadeleye dayanamayarak düştüğüne hükmederek ondan ayrıldılar.³¹

Hakikat ve huzuru başka yollardan aramaya başlayan Gotama bir gün Neranjara nehri yanındaki Gaya'da yabani bir incir ağacı (Bodhi Ağacı)'nın altında bağdaş kurup düşünceye daldı ve zihninde birdenbire bir şeyin parladığını hissetti. Tekrar doğumlar(-samsara)³² çarkından kurtulamayan ruhların, dalalet içinde kaldıklarını, ıstırapların hangi kaynaklardan akmakta olduklarını ve bu ıstıraptan nasıl kurtulabileceklerini görerek, 1 Temmuz dolunayında aydınlandı,

²⁰ Eliade, 54; Budda, 242; Ongun, 52; Bayur, I, 43; Yurdaydın-Dağ, 134; Şeriati, 329; Tümer, a.g.m., 352; Rawlinson, 45; Güngören, 65.

²¹ Britannica, X, 36, Finegan, 252; Eliade, 54.

²² Şeriati, 329.

²³ Budda, 242; Ongun, 52.

²⁴ Tümer, a.g.m., 352; Yine bkz. Bayur, I, 43.

²⁵ Britannica, X, 36; Finegan, 252; Eliade, 54; Budda, 242; Bayur, I, 43; Rawlinson, 45.

²⁶ Budda, 242; Ongun, 52; Eliade, 54; Schimmel, 91.

²⁷ Yurdaydın-Dağ, 134; Şeriati, 333; Güngören, 67.

²⁸ Budda, 242; Schimmel, 91.

²⁹ Budda, 243; Ongun, 52; Tümer, a.g.m., 352; Finegan, 253.

³⁰ Ongun, 52; Şeriati, 336; Bayur, I, 43.

³¹ Budda, 243; Bayur, I, 43; Güngören, 68.

³² Samsara: Doğumlar silsilesi, her insanın; karmasına göre tekrar ve tekrar dünyaya geleceğini iddia eden, bilhassa Hinduizm ve Hindistan'ın büyük rahip tarikatlerinde ileri sürülen telakki. Schimmel, 247.

Arayışlar

Buda³³ oldu, uyanmış, hakikate, ilhama kavuşmuş oldu.³⁴ Bu arada murakabe halinde bulunduğu sırada kötülüklerin ortadan kaldırılması ile ilgili olarak, psikolojik bir hal çaresi ortaya koydu.³⁵ Daha değişik bir ifade ile Dört Hakikat'in sahibi oldu.

Buda'ya göre bunlardan Birinci Hakikat ıstırapın ne olduğudur. Ona göre her şey işkencedir, ıstıraptır; doğum, yaşlılık ve hastalık, geçici olan her şey ıstıraptır. Acıya sebep olan ıstıraplar dört gruba ayrılır:

a) İnsanın kendisine biraz zevk, diğerlerine ıstırap veren şeyler. Mesela kızarmış bir güvercinin lezzeti, güvercinin hislerinin unutulduğu nispette devam eder. Eğer kişi kendi arzuları için bir başkasının saadetini yıktıysa, başarı ve üstünlük sevinciyle beraber, şuuraltında bir suçluluk hissi de bulunur.

b) Sevindirici olmakla beraber, kaybetme korkusu ve muhafaza endişesine bağlı olanlar. Kişinin sahip olduğu zevk verici bir şeye, kaybetme korkusuyla bağlanması o kişiye ıstırap verir, çok sevdiği mücevheratının çalınabileceği korkusuyla uykularını kaçıran kimseler gibi saadetini gölgeler. Ancak kendini bu bağlardan kurtarabilen kimse, korkuyu atar ve manevî saadete ulaşabilir.

c) ıstırap veren şeylerden daha kuvvetli bağlara sahip sevindirici şeyler ki, kişinin hayatı ve vücudunu sevmesi gibi. Korkunç tecrübelerle rağmen insan vücudundan vazgeçmek istemez, ölüm yatağında bile bir saatçik fazla yaşamının yollarını arar.

d) Gönüldeki derin arzuları susturmaya yeterli olmayan dünyevî zevkler. İnsan ne kadar kendini tatmin etmeye çalışsa da, hayalin sonsuzluğunda gerçek tatmine ulaşamaz, zevklerin geçiciliği doyumsuzluğa yol açar, ruhu da rahatsız eder.³⁶

İkinci Hakikat, ıstırapın menşei meselesidir. Bu da arzu ve ihtirastır. Bütün acılar, doymak bilmez arzulara boyun eğmek yüzündendir, yaşama arzusundandır. Bu durum ise yeni karma³⁷ ve sudura, yeni tenasüh³⁸ ve ölüme yol açar.³⁹

³³ Bodhi, Budh (uyanmak, şuurlu olmak, dikkat etmek) kökünden gelip, aydınlanmak uyanış ve işrak (ilham) anlamındadır ve Yunanca Sofia (hikmet) sahibi demektir. Buda'nın aydınlığa kavuştuğu Bodh Gaya Hindistan'da Bihar bölgesinde olup Budistlerce kutsal kabul edilen bir yerdir. III. yüzyılda kral Aşoka bir tapınak inşa ettirmiştir. Bkz. Britannica, "Buddhism", IV, 354; Finegan, 269; Rawlinson, 46.

³⁴ Britannica, X, 36; Budda, 243; Ongun, 53; Bayur, 44; Ling, 117; Yurdaydın-Dağ, 134; Schimmel, 91; Şeriati, 337; Günay TÜMER-Abdurrahman KÜÇÜK, Dinler Tarihi, Ankara 1992, 132; Finegan, 253; Güngören, 70.

³⁵ Yurdaydın-Dağ, 134.

³⁶ Ekrem SARIKCIOĞLU, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, İstanbul 1984, 164. Yine bkz. Schimmel, 92; Güngören, 75, 107.

³⁷ Karma: "Amel" Hindistan'da çok eski zamanlardan beri mevcut olan, belki ilk defa Brhad-aranyaka Upanişad'da yazılan bu tasavvura göre insanın amelleri, bundan sonraki hayatının hususiyetlerini tayin etmektedir. Bu suretle, şahsi olmayan bir adalet sayesinde iyi ameller mükafat, kötü ameller ise ceza görecektir. Şimdiki hayatta vaki olan her hadise, geçen hayatın bir neticesidir. Karma tasavvuru, insanı, ahlak emirlerine göre hareket etmeğe teşvik etmekte-

Üçüncü Hakikat, ıstırabın yokluğuna sebep olacak olan arzuların kaldırılmasıdır. Bu da onların dizginlenmesine, ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Yoksa fani, süreksiz işler sürüp gidecektir. Buna mukabil dünyanın ve hayatın ıstırab olduğunu bilme, dünya bağlarını zayıflatır. Yaşamaya karşı olan susamışlık ise, dünyanın dört temel fenalığını, yani şehvani zevkleri, varolma zevklerini, yanlış inanç ve cehaletleri kaldırmakla giderilir.⁴⁰ Bu sürekli tekrarlanan devirlerden kurtulmanın yolu Nirvana-nibbona'dır.⁴¹

Dördüncü Hakikat, ıstırapları kaldırmaya götüren yolun ne olduğudur. Sekiz kola ayrılan bu yol, ıstırabın yok oluşuna götüren orta yoldur. Bu yolla kişi, Nirvana⁴²ya ulaşabilir.⁴³ Nirvana'ya ulaşmada çok önemli olan sekiz kutsal yol:

1. Dört hakikati anlayan, kavrayan doğru inanış,
2. Nefsani arzulardan, kötü niyet, garaz, kinden, gerçek olmayandan uzak doğru düşünüş,
3. Yalandan, dedikodudan, sert ve faydasız konuşmaktan imtina eden doğru konuşma,
4. Öldürmekten, çalmaktan ve cinsi arzulardan kaçınan doğru davranış,
5. Yaşayan herhangi bir şeye zarar vermeyen bir şekilde yaşantıyı takip eden doğru geçim vasıtası, rızık,
6. Şeytani düşüncelerden sakınmak, onların yenmek ve güzel düşünceleri kazanmak ve onları korumak, devam ettirmek için doğru çaba,

dir; dünyanın sonunda vukubulacak olan bir kıyamete ve ilahi bir mahkemeye inanmayan bir millet için karma prensibi bir nevi ilahi adaleti temsil etmektedir. Hem Budizm, hem de Jainizm, insanın karmasından kurtulamayacağını ileri sürmektedir. Schimmel, 236.

³⁸ Tenasüh: Muhtelif dinlerdeki, ruhun ölümden sonra tekrar dünyaya geleceği hakkında tasavvur. Bu tasavvur, ruhun, cisimden ayrı olduğunu iddia etmektedir. Karma sayesinde insan amellerine göre insan, hayvan, nebat, ilah şeklinde doğacaktır. Tenasüh tasavvuru bilhassa Hindistan dinlerinde büyük bir rol oynamaktadır; eski Veda devrinde bir nevi ahlakî kontrol sistemi olduktan sonra Vpanisadlarda ve Budizm'de insanı zincirleyen dünyevi kuvvetlerin bir sembolü de sanılmıştır. Budizm'de tenasüh tasavvuru önemli bir rol oynamaktadır. Murahebede bulunan mürakebenin üst derecesinde, geçmiş hayatlarının farkına varır. Schimmel, 252.

³⁹ Eliade, 54; Bayur, I, 47; Schimmel, 92; Yurdaydın-Dağ, 136; Tümer-Küçük, 134; Britannica, IV, 354; Ling, 136; Güngören, 75.

⁴⁰ Sarıkçioğlu, 164; Yine bkz. Schimmel, 92.

⁴¹ Eliade, 54; Britannica, IV, 354; Ling, 136; Rawlinson, 41; Thapar, 66.

⁴² Nirvana: Budizm'de en yüksek maksad. Akıl için yok olan halbuki müsnet bir kıymet-sonsuz, ıstırapsız huzür; karmoloji bakımından insanın, artık doğum silsilesinden kurtulmuş olması; metafizik bakımından en yüksek kıymet, ifade edilmez saadet. Dünyada duyulan susuzluk sönmüş olacak, faaliyet, istekler mevcut olmayacak; bu huzurlu adada ne toprak, ne de su, ne ateş ne de hava ne ölüm, ne de doğum vardır. Halbuki böyle bir hal, insanî tabirlerle ifade edilemez. Buda da bu hususta hiç malumat vermemiştir. Mahayana budizminde bu gayri şahsi abstrait Nirvana mefhumunun yerine hakiki bir cennet gelmiştir. Schimmel, 242.

⁴³ Eliade, 55; Tümer, 354; Britannica, 354; Ling, 137; Rawlinson, 46; Thapar, 66.

Arayışlar

7. Vücudun, aklın, hissin her durumunda gerekli olan ihtiyatı göstermek için doğru niyet,

8. Engin düşünmede, şuurun belirli özel durumlarına sebep olacak olan, tek obje üzerinde doğru yoğunluk ve murakabeden ibarettir.⁴⁴

Bu sekiz dilimli yol, ilk kutsal gerçeğin kavranılmasını, ikincisinin anlaşılmasını, üçüncüsünün de gerçekleşmesini sağlar.

İlk üç kutsal hakikat Buda'nın telkinin felsefi yönünü, dolayısıyla sadece aydınlara bakan yanını kapsar. Dördüncü kutsal hakikat ise Budizm'in ameli, ahlakîyat yönünü, halka bakan, kısacası onu din yapan veçhesini içinde bulundurur.⁴⁵

Buda, bu dört hakikatten başka altı fazileti de ortaya koymuştur. Birer ahlakî kaide olan bu altı fazilet; bilgi sahibi olmak, manevi temizlik, sabır ve tahammül, şefkat ve merhamet, himmet ve sadakadan ibarettir.⁴⁶

Buda gerçeğe ulaştıktan sonraki ilk vaazını, Kuzey Hindistan'nın entelektüel ve felsefî merkezi olan Benares (bugünkü Varanasi)'deki Geyik Parkı'nda verdi.⁴⁷ Burada talebelerine söylediği sözlerin özünü, iki aşırılıktan uzak durmaya çağrı oluşturmuştur.⁴⁸

Buda'ya göre bu iki ifratın birincisi, alçak, ruha zıt, fena, boş olarak nitelendirildiği, nefsanî hazlara ve zevke düşkünlük hayatıdır. Diğeri ise, hazin, fena, boş olarak nitelendirildiği riyazet hayatıdır. Bu iki ifrattan kaçınma, fikri açan, sükunete, bilgiye, yüksek ilhama, Nirvena'ya götüren orta bir yoldur. Buna da ancak sekiz kıvrımlı, dilimli yolla ulaşılabilir.⁴⁹

Bu fikirleri açıkladıktan sonra Buda şu sözlerle Benares'teki vaazına son verir:

“İstraba dair yüksek hakikat budur. İşte ey rahipler, şimdiye kadar hiç kimsenin bilmediği bütün bu fikirler üzerine gözlerim ve fikrim açıldı. Bilgi, marifet, sezîşe nail oldum. İstraba dair bu hakikat anlamlıdır. Ben bu hakikatleri işte anlamış bulunuyorum. İşte ey rahipler, şimdiye kadar hiçbir kimsenin bilmediği, bütün fikirler üzerine gözlerim ve fikrim açıldı. Bilgi, marifet ve sezîşe nail oldum.”

⁴⁴ Bayur, I, 45; Britannica, IV, 355; Ayrıca bkz. Schimmel, 92; Sarıkçıoğlu, 164; Finegan, 255.

⁴⁵ Tümer-Küçük, 134.

⁴⁶ Ongun, 85-86.

⁴⁷ Buddha, 244; Ongun, 55; Bayur, I, 44; Finegan, 254; Ling, 118; Tümer, a.g.m., 352; Rawlinson, 47; Thapar, 66; Güngören, 72.

⁴⁸ Tümer, a.g.m., 352.

⁴⁹ Buddha, 248-49; yine bkz. Ongun, 56; Bayur, I, 44; Schimmel, 92; Güngören, 74; Rawlinson, 43.

Buda'nın iki aşırılıktan uzak durmaya çağırın bu ilk vaazı "doktrinin tekerleğini döndürmek" şeklinde telakki edildiğinden tekerlek Budizm'in sembolü olmuştur.

Buda, Kuzey Hindistan'da kendi memleketi olan Magaha'da vaazlarına başlamış, Pencap'a kadarki alanda 40 yılın üzerinde dolaşarak vaazlarını sürdürmüştür.⁵⁰

Bu vaazlarında Buda, kişinin ilah, ibadet, tören, dogma, rahiplik gibi dinin geleneksel araçları, uygulamaları olmaksızın, kendi şuur hallerini akıllıca yönetebileceğini; kişinin sadece bu gereksinme içinde bulunduğunu belirtmiştir. Özellikle de metafizik olarak bir üstün varlık, duanın değeri, Veda metinlerinin kutsallığı gibi Hindu anlayışlarına karşı olan düşüncelerine ağırlık vermiştir.

"Brahma'yı yüz yüze kim görmüştür? Yalvarmak, yakarmak, dua etmek ya da umut beklemek ile ırmağın öte yakasını bu tarafa getirmek mümkün müdür? Bu Brahmanların vedalarda manzum olarak görülen sözleri gülünç, boş ve anlamsız şeylerdir.⁵¹ Bütün bu nezirleri, kurbanları, adakları bırakınız! Riyazet yolundaki bu tanrılardan dünyada bolca var ve ormanların derinlikleri bunlarla taşmaktadır. Onlarla bizim bir işimiz yok, onların da bizimle bir işi yok. Onların hayatları kendilerine, bizim hayatımız bize. Kendi yaşantımızın gereklerini temin edip düzenleyelim." gibi sözlerle vaazlarını sürdürdü.⁵²

Bu sözler aslında Brahmanların sınıfına bir darbedir. Çünkü Buda'nın bu davetiyle gelirleri yok oluyor, kaynakları kuruyordu. Nitekim bu yüzden Brahmanlar, Buda'nın fikirlerinin Hint'te yayılmasını engellemek için herkesten çok çaba harcadılar. Bugün bile Hindistan'da Budizm, orada doğmasına rağmen çok küçük bir azınlıktan başka bir şey değildir.⁵³

Brahmanların engellemelerine rağmen Buda'nın fikirleri kendi ailesi, toprak sahipleri, ticaret ehli, esnaf ve diğer halk kitleleri arasında hızla yayıldı. Erkek müntesiplerinden bazıları Sangha'ya (tarikata) keşiş olarak kabul edildi. Buda da bunları, kendi fikirlerini, barışı, sevgi ve hikmeti yaymakla görevlendirip, çeşitli yerlere gönderdi.⁵⁴ Daha sonra kadın keşişler ve manastırları da ortaya çıktı.⁵⁵

Buda faaliyetlerini iklimin durumuna göre sürdürmüştür. Yağmurlu iklimlerde zengin müntesiplerinin cemaate vermiş oldukları bahçeler, parklar, evlerde talebeleri ile birlikte, düşünüş hayatı içinde geçirdi. Yazın ise birçok yerleri dolaşarak, herkes ile konuşur, vaaz ederdi. Vaazında dinleyicilere sorular sorar veya onlardan gelen sorulara cevap verirdi. Temsiller ve hikayeler anlata-

⁵⁰ Bayur, I, 51; Britannica, X, 36, Tümer-Küçük, 136; Ling, 120-121; Rawlinson, 47.

⁵¹ Yurdaydın-Dağ, 134; Yine bkz. Britannica, IV, 354.

⁵² Şeriati, 339.

⁵³ Şeriati, 340.

⁵⁴ Britannica, X, 36; Yurdaydın-Dağ, 135; Tümer-Küçük, 136; Tümer, a.g.m., 352; Eliade, 55; Ling, 120; Rawlinson, 47; Güngören, 77.

⁵⁵ Eliade, 55; Schimmel, 92.

Arayışlar

rak da izah ettiği olurdu. Vaazlarını daima bir metoda göre, herkesin bildiklerinden bilmediklerini çıkaracağı tarzda söyledi.⁵⁶

Buda ve talebeleri kendi rahiplerinin topladıkları sadakalarla ve aldıkları hediyeler ile geçinirlerdi. Talebeleri sarı elbiseler giyer, saçlarını traş ederler, öğretmenleri gibi iffetli yaşar, fakirlikten ayrılmazlardı.⁵⁷

Çok etkili bir vaiz olan Buda, hayatının sonuna kadar Koşala ve Magodha topraklarında vaaz etti, inançlarını birçok kimseye benimsetti.⁵⁸ Seksen yaşındayken öleceğini anlayınca, yeğeni ve gözde şakirdi Ananda ile birlikte Kusinara şehrine gitti ve orada bir sedir hazırlatıp sağ yanı üzerine yattı. Orada bulunan Ananda'ya ve diğer kişilere, son öğüt ve tembihlerini verdi. Hazır bulunan beşyüz şakirdine, telkininde ve Sangha kurallarında anlamadıkları bir şey olup olmadığını sordu. Ananda böyle bir şey bulunmadığını bildirdi. Buda da orada bulunan beş yüz kişinin nihai kurtuluşunun garantili olduğunu açıkladı ve onlara şöyle hitap etti: "Kardeşlerim şimdi sizden ayrılacağım. Her şey geçicidir, kurtuluşunuza gayret ediniz."

Buda'nın bu sözleri son sözleri olmuştur.⁵⁹ Bu andan itibaren, vecd halinde istiğrakın bütün safhalarından geçerek Nirvana'ya ulaştı. Milattan önce 483 veya 480 yılında 80 yaşında öldü. Cesedi yakıldı, külleri on parçaya ayrıldı; bir parçası orada kurulan stupada, diğer parçalar da Hindistan'ın başka yerlerinde başka stupalarda koruma altına alındı.⁶⁰

Buda Vedaların otoritesini ve vedalara ait kurban sistemini, kişinin yoga vb. yollarla kendine eziyet vermesini, ferdi ruhu, manastır düzeninde kast ayrımını reddetti. Brahmanların ilgi duyduğu metafizik meselelerden kaçındı. Ancak genel Hint inançları olan, karma-tenasüh ve feragat yoluyla tenasühten kurtulmayı muhafaza etti.

Bir yaratıcı tanrıya, Brahman ayin ve kurallarına yer vermemiş olduğu gerekçesiyle Buda'nın doktrini Brahmanlarca küfür sayıldı. Ancak Brahman kültür merkezinden uzak bir bölgede doğmuş olan Buda'nın, Brahmanizmdeki antropomorfist tanrı anlayışına karşı çıktığı görülse de Tanrı'yı inkar eden bir ifadesi yoktur.⁶¹

⁵⁶ Budda, 255; Rawlinson, 47; Güngören, 91.

⁵⁷ Budda, 254; Rawlinson, 47; Güngören, 84, 85, 87.

⁵⁸ Yurdaydın-Dağ, 135; Rawlinson, 48.

⁵⁹ Ongun, 58, 60, 61; Yine ölümü için bkz. Ling, 125, 126; Tümer-Küçük, 136; Rawlinson, 48; Güngören, 93-98.

⁶⁰ Britannica, X, 36, Budda, 244; Ongun, 61; Bayur, I, 51; Ling, 128; Tümer, a.g.m., 353; Finegan, 258; Rawlinson, 50; Güngören, 100.

⁶¹ Tümer, a.g.m., 353; Rawlinson da Buda'nın Tanrı konusunda sessiz olduğunu belirtir. Bkz. Rawlinson, 47.

Buda'dan Sonra Budizm

Buda'nın ölümünden sonra Budizmin ilk ruhani meclisi, onun öldüğü yıl Magadha krallığının başkenti Ragoshira şehrinde toplanmıştır.⁶² Beş yüz kişinin toplandığı bu meclisin maksadı Buda'nın şeriat ve kaideye dair olan öğretilerini ilk defa olarak yazmaktı. Bu görev iş üç kişiye verildi. Koçyupa metafiziği, Ugdi disiplini, Ananda şeriatı, tesbit etmeyi üzerine aldı.

İkinci ruhani meclis, M.Ö. 376 da Visali'de toplanarak, fikir ayrılıkları giderildi ve Vinaya'nın yeni düzenlemesi yapıldı.

Üçüncü konsil, imparator Aşoka tarafından başşehir Pataliputa (Patna) şehrinde M.Ö. 250 de veya 242'de toplandı.⁶³ Üç sepet diye isimlendirilen kutsal kitap koleksiyonu burada tamamlandı. Budizm'in misyoner rahiplerinin gidecekleri yerler, bu mecliste tesbit edildi.⁶⁴

Hindistan'ın tamamına hükmeden Aşoka sayesinde Budizm, devlet dini haline geldi ve bu dönemde Seylan, Budizm'e kazandırıldı.⁶⁵ Aşoka, Suriye'li II. Antiochus'a, Ptolemeus Philadelphus'a ve Antiganos Gonatas'a misyonerler gönderdi.⁶⁶

Dördüncü ruhani meclis, Kushan sülalesine mensup kral Kanişka tarafından Jalandhara'da M.S. II. yy'da toplandı. Bu konsilden sonra Budizm Cenup-Seylan (Hinayana) ve Şimal (Mahayana); Küçük Araba, Büyük Araba olmak üzere ikiye ayrıldı. Önceleri yasak olan Buda'nın resminin ve heykellerinin yapılması yasağı kalktı. Kanişka üzerinde Buda'nın resimlerinin bulunduğu paralar bastırdı. Bu şekilde Buda, eski Brahman inançlarındaki Rama ve Krişna gibi, insan biçiminde bir tanrıya dönüştürüldü.⁶⁷

Budizm'in Yayılması

Buda fikirlerinin yayılması için kendisinin oluşturduğu Sangha teşkilatındaki kesileri "Şimdi her biriniz ayrı ayrı yerlere gidiniz. Dünya için, ilahlar ve insanların mutluluğu için gidiniz. Mükemmelliği ve gerçek kutsallığı yayınız" sözleriyle görevlendirmiştir.⁶⁸ Buda'nın fikirleri kendisinden sonra da kesiler vasıtasıyla yayılmış, Budizm'in iki büyük mezhebi olan gerek Mahayana gerekse Hinayana misyon faaliyetinde bulunmuştur. Bu sayede Seylan'a, Burma'ya, Tibet'e, Çin'e, Cava ve Sunatra'ya, Japonya'ya kadar yayılmıştır.⁶⁹

⁶² Meydan Larousse, II, 615.

⁶³ Meydan Lorusse, II, 615; Schimmel, 93; Rawlinson, 50, 51; Thapar, 73.

⁶⁴ Buddha, 311.

⁶⁵ Eliade, 57; Meydan Larousse, II, 615; Tümer, a.g.m., 353; Rawlinson, 78; Thapar, 75.

⁶⁶ Buddha, 312; Sarıkçioğlu, 171; Finegan, 260-64; Rawlinson, 79; Thapar, 73, 74.

⁶⁷ Tümer, a.g.m., 353; Meydan Larousse, II, 615-16; Finegan, 278-79.

⁶⁸ Yurdaydın-Dağ, 135; Finegan, 257.

⁶⁹ Sarıkçioğlu, 173; Tümer, a.g.m., 354; Rawlinson, 79; Thapar, 67.

Arayışlar

Kral Akoşa'nın Budist olmasıyla, Budizm devlet dini haline geldi. Yukarıda işaret edildiği gibi o dönemdeki misyonerlik faaliyetleri, bu kral tarafından desteklendi. Misyon hareketi daha sonra gelişti, birçok ÷lke ve hükümdar Budist oldu.⁷⁰

Budizm'in İki Büyük Mezhebi

Budizm iki büyük ana mezhebe ayrılır. Bunlar Hinayana ve Mahayana mezhepleridir. Hinayana ismi gelenekçi olan ve içinde Threvaadin, Sarvastivadin gibi onsekiz mezhebi içerisinde bulunduran, ferdi kurtuluğu esas alan koldur. Miladi I. yy'da ortaya çıkan, bütün insanlığın kurtuluşunu esas alan Mahayanacıların takdđi bir isimdir. Hinayana, küçük araba anlamındadır. Mahayana ismi de büyük araba anlamındadır.⁷¹

Mahayana mezhebi liberal bir mezhep olarak göze çarpar. Onlar, Hinayana mezheplerinin belirli, az, sınırlı bir alandaki kimselere kurtuluğu yolu gösterdiklerini, kendilerinin Hinayacılar kadar akıl, irfan, hikmete yer vermekle beraber kendisi için aziz olmanın yetmeyeceğini; onlardan daha fazla sevgi, şefkat üzerinde durduklarını, ayrıca mezhebin bütün insanlığı kurtuluğu götürmeye muktedir olduğunu açıkladılar.⁷² Onlara göre cömertlik, ahlaklılık, sabır, gayret, meditasyonda yoğunluk ve bilgelik, Buda olmak isteyen bir Bodhisattuva (Buda adayı) için uyması gereken altı meziyettir.⁷³

Mahayana mezhebinin bir diğer özelliği de bodhisattua kavramına getirdikleri yeni anlam ve genişliktir. Onlara göre bütün insanlar, hatta "nefs"e sahip olmayan varlıklar bile Budda olabilir, aydınlanmaya ulaşabilirdi. İnsan hayatının en büyük gayesi ve idealide bu olmalıdır.

Mahayana'nın cihanşumul ideali, onun yayıldığı yerlerdeki yerli dinlerden inanç ve uygulamaları almasına yol açtı.⁷⁴ Bunun neticesinde Zerdüst, Hıristiyan, Roma, Yunan etkileri Budizm'e girdi.⁷⁵ Zamanla Budizm eski tarzını yitirdi. Hinduizm'in tesiriyle Budizm'i etkileyen Bhakti cereyanı sonucu Budda, brahmanların Vedanta sistemindeki müşahhas uluhiyyetinin yerini alarak, resmi, heykeli yapılan şahsiyete büründürüldü.⁷⁶

Mahayana mezhebi de zamanla kendi içinde çeşitli istikametlere, kollara ayrıldı. Bunlardan en önemlisi M.S. 150'de ortaya çıkan Madhyamika Mezhebi

⁷⁰ Sarıkçioğlu, 171; Finegan, 260-264, 297; Ling, 15.

⁷¹ Sarıkçioğlu, 169; Finegan, 279; Tümer-Küçük, 139; Tümer, a.g.m., 353; Britannica, IV, 356; Yine bkz. Thapar, 73.

⁷² Eliade, 57; Finegan, 279; Rawlinson, 96.

⁷³ Britannica, IV, 356; Rawlinson, 97.

⁷⁴ Finegan, 280; Rawlinson, 97.

⁷⁵ Finegan, 282.

⁷⁶ Tümer-Küçük, 141.

olup kurtuluşu hikmetin tatbikinde görür.⁷⁷ Öte yandan şuuru gerçek bilmeyen Budist Madhyanika ekolünün aşırı zihinciliğine karşı, Asanga tarafından kurulan Yogacara ekolü de ortaya çıktı. Bu mezhep, şuuru gerçek bilip, onu temizleme ve aydınlatma yoluyla, manevi hakikati doğrudan doğruya kavramaya dayanır⁷⁸ ve kurtuluşu teemmülde ve istiğrakta görür.

M.S. 500'lü yıllarda Yogacara ekolünün önem verdiği meditasyon metot ve disiplinini daha ileri götüren Mantrayana, ilahiler ve sembollerde odaklaşan gayrı Budist elamanlara yer verdi. Zamanla karşılaştığı kuvvetli muhalefetle bozulmaya yüz tuttu. Gittikçe artan bir şekilde Hinduizme yakınlaşmaya, itibarını kaybetmeye başladı. 712'de Hindistan'ın Müslümanlarca fethedilişi bu gidişi hızlandırdı. Bu sırada Mantrayana'nın kimi büyülü afsunları katarak, uzak nirvana hedefinden ziyade, zihni tecrübeyi yoğunlaştırmayı esas alan Budizm'in majik bir şekli olan Vajrayana (Elmas Araba) mezhebi kurulmuştur. Bu mezhep kurtuluşu, aydınlanmayı majik temrinlerde bulur. Tantra Hinduizm'inin bir kopyası olan bu kol XII. yüzyıldan itibaren ortadan silindi. Budizm 1200 de Hindistan'dan silinmeye başladı.⁷⁹

Mahayana Mezhebi'nin Vajrayana kolu, Nepal, Tıpet, Çin, Japonya, Java, Sumatra'da yaygındır. Ayrıca Mahaya'nın mahalli elementlerle birleşmesinden de pek çok yeni mezhep doğmuştur. Çin ve Japonya'da Chan (Zen) ve Amidizm, Tibette Nuing-Ma-Pa önemli mezheplerdendir.⁸⁰

Tanrı Tasavvuru

Genellikle Buda'nın öğretisinin tanrı anlayışı tartışıla gelmiştir. Budizm'in müşahhas bir tanrı anlayışı olmadığı, hiçbir tanrıyı tanımadığı için bir din sayılamayacağı hususunda da iddialar vardır. Buna karşı olanlar da, Tanrı inancının bir din için mutlak zaruret olmadığını; dolayısıyla Budizm'in tanrısız da olsa bir din olduğunu ileri sürerler.⁸¹

Buda'nın içinde doğduğu Hint geleneğinde monoteist, politeist, monist ve panteist tanrı anlayışları vardır. Brahmanlar tanrıyı insanlar tarafından zarar verilebilen, yaptığından pişman olan, aldatılabilen, sihirle etki altına alınabilen, zaaf ve düşkünlükleri olan bir varlık olarak düşünmekteydiler. Fakat Buda'nın yaratıcı Tanrı hakkında ne söylediği açık değildir. Buda'nın nakledilen tam ikrarı (Buda'ya sığınırım, doktrine sığınırım, Sangha'ya sığınırım) olan üç cevher arasında veya sekiz dilimli yolla ilgili maddelerde tanrı ile ilgili bir anlatıma rastlanmaz. Budistler de kainatı kimin yarattığı konusunda ilgisiz görünürler ve konunun kendilerine bir fayda getireceğine de inanmazlar. Onlara göre hidayet

⁷⁷ Tümer-Küçük, 141.

⁷⁸ Tümer, 354; Eliade, 62.

⁷⁹ Sarıkçıoğlu, 170; Tümer-Küçük, 142; yine bkz. Eliade, 57-58, 62; Britannica, IV, 357.

⁸⁰ Sarıkçıoğlu, 170; Eliade, 64; yine bkz. Britannica, IV, 357-58.

⁸¹ Sarıkçıoğlu, 160.

Arayışlar

ve kurtuluş, dünyada çeşitli varlıklar suretinde sonsuz yaşamak ıstırabından, tenasüh çenberinden kurtulmaktır.⁸²

Budizm'deki Tanrı hakkındaki sessizliğin, kutsal metinlerden kaynaklandığı dikkatten kaçmamaktadır. Buda'dan yaklaşık dört yüzyıl sonra yazıya intikal ettirilmiş olan, pali metninden önceki uzun şifahi devrede ortaya çıkan ihtilaflar vb. gelişmeler göz önünde bulundurulursa bu sessizlik pek de yadırganmaz. Hıristiyanlıktaki İsa gibi Budizm'de de Buda'nın ilgi odağı haline gelmesi onun tanrılaştırılmasına yol açmıştır.

Budizm'in yayıldığı yerlerde birçok din, inanç ve kültürle karışmış, böylece Mahayana mezhebinin ayrıntıda farklı bir tanrı anlayışı oluşmuştur. Bu anlayış, insanlığın kaderini elinde tutan bir tanrı yerine, ezeli Buda'yı koymakla gerçekleştirilmiştir. Adi-Buda kavramı Nepal ve Tıpet'ten Budist Asya ülkelerine yayılmıştır.⁸³ Nepal ve Tıpet'teki bazı mezhepler İslamiyet'in tesiriyle kader, alim, ezeli, ebedi bir Buda'nın varlığına ve onun meditasyonu ile kainatın yaratıldığına inanırlar.⁸⁴ Ancak bu kavramın İslam'ın Asya'da gelişmesi sonucu Budizm'de de İslam'daki gibi bir tanrı kavramının bulunduğunu göstermek üzere geliştirildiği de ileri sürülmüştür.⁸⁵ Budda böylece mutlak varlıkla bir tutulunca, onun üç tabiatlı olduğu gündeme getirilmiştir. Bunlardan ilki Budda'nın mutlak ezeli varlık olarak gerçekle ilişkili vücudu; ikincisi semavi, ölümsüz mesut varlığı, üçüncüsü de Gotama olarak beşeri varlığıdır.⁸⁶

Buda bütün putların kırılmasını emretmesine rağmen kendi heykellerinin yapılarak zamanla tanrılaştırılması Budizm'de bir tanrı inancının bulunduğunu gösterir.⁸⁷

Budizm'in Kutsal Kitapları

a) Pali Kutsal Metinleri

Buda gezici bir vaiz olarak öğretisini tebliğe çalışmıştır. Bu nedenle yazılı bir kitap bırakmamıştır. O, konuşmalarını Magadhi diyalektiğinde yapmıştır.⁸⁸ Kendisinden sonra kimseyi görevlendirmemiş fakat telkinatını yaşatmayı kurduğu Sangha teşkilatı üstlenmiştir.

Buda'nın cenaze töreninde onun sözleri ve işlerinin unutulmadan muhafaza edilmesi fikri ortaya atıldı. Buda'nın ölümünden sonra ilk toplanan konsil,

⁸² Sarıkçioğlu, 160; Tümer-Küçük, 161; Budizm'de evrenin varlığı için Tanrı gereksizdir, evrende tabii, evrensel meydana geliş ve zeval vardır. (Thapar, 66)

⁸³ Tümer, a.g.m., 356; Ayrıca bkz. Schimmel, 98.

⁸⁴ Sarıkçioğlu, 161.

⁸⁵ Tümer, 356.

⁸⁶ Tümer-Küçük, 162.

⁸⁷ Tümer, a.g.m., 356.

⁸⁸ Sarıkçioğlu, 159.

Pali metni denilen kutsal kitabın ilk çalışmalarını başlattı. Bu çalışmalar ikinci konsilde de devam etti. Kral Aşoka zamanındaki üçüncü konsilde, pali metninin üçüncü bölümü tamamlandı.⁸⁹ Pali metinlerinin yazılı hale gelmesi Buda'nın ölümünden beş asır sonra milattan önce I. yüzyılın ikinci yarısında Seylan'da oldu. Tarihi süreçten de anlaşılacağı gibi Budist dini literatürü, çok geniş bir zaman dilimini kapsayan derleme yoluyla bir araya toplanmış⁹⁰, Seylan'da Kral Vellagani Alahaya (M.Ö. 29-17)'nin yönetiminde bir deftere yazılıp kitap haline getirilmiştir.⁹¹

Küçük Araba mezhebinin bir kolu olan Theverada Budistlerince kanonik (sahih) olarak kabul edilen Pali kutsal metinlerine Tipitaka (Sanskritçe: Tripitaka) ismi verilir. Bu da "üç sepet" anlamında bir kelimedir. Budist literatürün en eski el yazması kutsal metni olan bu kitap üç ana bölüme ayrılır.⁹²

I- Vinaya Pitaka (terbiye, talim, disiplin sepeti): Bu sepette, Sangha (manastır)'ı, tarikatın esasları, kesişler ve kadın rahiplerin günlük hayatını idare eden kaideler vardır. Tarikata kabul edilme şartları, günahların itiraf edilmesi, giyinme, ilaçlara dair kaideler, beslenme, rahip olmayanlarla ilgili hususlar bu bölümde yer alır.⁹³

II- Suttapitaka (Vaazlar Sepeti): Bu kitap Buda'nın diyaloglarını, sözlerini ve şakirtlerine yaptığı vaazları ihtiva eder.⁹⁴ Budist edebiyatının en mühim mahsulü olan bu sepet Nikaya denilen beş küçük mecmuada toplanmıştır. İlk dördü Buda'nın konuşmaları, vaazları, dialoglarından ibarettir. Bu dört mecmua mahiyeti itibariyle birbirine çok yakındır.⁹⁵

III- Abhidhamma Pitaka (Yüce izahlar, genişletilmiş doktrin, felsefi ve psikolojik yorumlar sepeti): Bu sepette suttapitaka doktrinin skolastik bir tarzda ele alınış tarzı vardır. Kitap çoğunlukla ilmihalimsi (imanî) soru cevaplar şeklindedir ve yedi kısma ayrılır.⁹⁶

Yukarıda sayılan kanonik kutsal kitapların yanında kanonik kabul edilmeyen kitaplar da vardır. Bunlar milattan önce birinci yüzyıl ile miladi dördüncü yüzyıla kadar olan devrede yazılmıştır.⁹⁷

b) Sanskrit Kutsal Metinleri

Budizm'in Hinayana mezhebinin Threvadin ve Sarvastivada ekollerince kabul gören Sanskritçe olan bu metinler;

⁸⁹ Tümer, a.g.m., 355.

⁹⁰ Finegan, 236; Thapar, 67.

⁹¹ Finegan, 236.

⁹² Buddha, 225; Schimmel, 93; Eliade, 53; Finegan, 237; Britannica, IV, 355, Tümer-Küçük, 157; Tümer, a.g.m., 355.

⁹³ Buddha, 225; Schimmel, 93; Finegan, 237; Tümer-Küçük, 157.

⁹⁴ Buddha, 226; Schimmel, 93; Finegan, Tümer-Küçük, 157.

⁹⁵ Buddha, 226, Finegan, 237.

⁹⁶ Finegan, 240; Schimmel, 93.

⁹⁷ Finegan, 241.

Arayışlar

1) Budda'nın menkıbeye ait bir tercüme-i halini anlatan, Mahavastu (büyük hikaye, büyük hadiselerin kitabı)⁹⁸,

2) Buda'nın tarikat üstü bir varlık olmasına kadarki merhaleleri anlatan Lalitavistara⁹⁹,

3) Buda'nın hayatını şiirsel olarak anlatan Buddho-Charita¹⁰⁰,

4) Budist azizlerin ahlaki öğretilerine dair hikayeleri kapsayan Sutralankaradan ibarettir.¹⁰¹

Kuzey Budizminin edebiyatı, güneyinkinden ziyade intişar etmiştir. Milattan sonra VII. asırdan itibaren Sanskrit yahut Pali asıllarından çevrilmiş şeri ve şeri olmayan metinlerden toplanmıştır.

Bunlardan biri 100 ciltten mürekkep Kahgyur ile 225 ciltlik Tangyur'dur. Bununla beraber Çin kaynaklarda bilhassa Tripitaka'nın Çince tercümeleri önemli bir yer tutar.¹⁰² Şunu belirtmekte fayda vardır ki Hinayana taraftarları, Mahayana'nın kutsal metinlerini, bunlar tarihen bilinmiyor diye kabul etmek istemezler. Mahayanacılar ise Hinayana'nın kutsal metinlerini güvenilir bulmakla beraber, kendi suttalarına (dini metinler) kendilerinin inandıklarını, onların da tarihi kökeni bulunduğunu, fakat Nirvanaya ulaştıracak gerçek doktrinin kendilerinin olduğunu ileri sürerler.¹⁰³

Budizm'de İnanç

Budizm'de iman ikrarına, tri-ratna (üç cevher) denir. Bu iman ikrarı: Buda'ya sığınırım, doktrine sığınırım, Sangha'ya sığınırım şeklindedir. Suttalar'dan birinde (Sanyutta-Nikoya'da)Buda'nın bu üç cevherinin faziletine güvenen kimsenin aydınlanmaya, Nirvana'ya ulaşmaya namzet olduğunu söylediği anlatılır. Bu üç esastan birisini kabul etmeyen Budist olamaz.¹⁰⁴

Buda, üç cevherin ilkidir, dinin kurucusudur. Gerçeği bilmesiyle diğerlerinden ayrılan bu insan, zaman içinde dünyada gerçeği bilen kalmayınca gelmesi beklenen Buda'lardan birisidir. Bu anlamda daha önce yirmi dört Buda gelmiş, Budizm'in kurucusu yirmi beşincisidir. O, nihai duruma erişince, ebedileşmiş, zaman-mekan boyutları içindeki alemle bir ilişkisi kalmamıştır.¹⁰⁵

Dhamma, Buda'nın telkinin esasını, doktrini, cihanşümül hakikati ifade etmekle Hristiyanlıkta Hz. İsa, İslam'da Kur'an'a benzer bir öneme sahiptir.

⁹⁸ Budda, 230; Finegan, 243.

⁹⁹ Finegan, 243.

¹⁰⁰ Finegan, 243.

¹⁰¹ Finegan, 244.

¹⁰² Budda, 231.

¹⁰³ Tümer-Küçük, 158.

¹⁰⁴ Tümer-Küçük, 159; Britannica, IV, 355; İman ikrarı için yine bkz. Schimmel, 93.

¹⁰⁵ Tümer, a.g.m., 356.

Dhamma ontolojik olarak Buda'dan öncedir. Buda Dhamma'nın ifadesi, tarihi tezahürüdür. Bir anlamda Yunanca Logos'a tekabül eden bir durumdur. Budistler Dhamma'ya bu anlamda sığınır. Buda'nın hitabeleri bu Dhamma gerçeğini konu edinmiştir. Bu gerçeğe uygun hayat, Buda tarafından istikamet olarak nitelendirilmiştir.¹⁰⁶

Shanga, M.Ö. 5. yy'da ortaya çıkmış dünyanın en eski sosyal organizasyonu olan bekar keşişler topluluğudur.¹⁰⁷ Buda tarafından tasvir edilen bu teşkilatın üyelerine, rahiplerine bhikkhus (Pali) veya bhikshus (Sanskrit)¹⁰⁸ rahibelere de bhikshuni denir.

Fakirlik, bekarlık ve sessizliğe dayanan bu ruhban hayatı¹⁰⁹ Hıristiyanlık-taki Manastırlarda sürdürülen ruhban hayatından farklıdır. Budist rahipler halkın içinde bulunurlar, ruhban olmayan toplumun verdiği sadakaları paylaşarak manastırlarda toplu veya münzevi olarak yaşamlarını sürdürürler.¹¹⁰

Shanga teşkilatının üyelerinin uyacağı kurallar ve diğer kaideler Vinaya-Pitaka'da belirtilmiştir.¹¹¹ Katil, hırsız, esir, asker, bulaşıcı hastalığa yakalanan, bedeni maluliyeti olanlar dışında herkes rahip ya da rahibelğe başvurabilir.¹¹² Shanga'nın kurallarını başarı ile takip ettiği, bağlı olduğu dönemde diğer keşişlerle huzur, barış içinde bulunduğu, paylaştığı sürece (ki bhikhu paylaşan anlamındadır) Sangha içinde kalır.¹¹³ Rahip olmayanların Nirvana'ya ulaşamayacağına inanırlar. Rahip olmak için en az 20 yaşında olmak gerekir. Ancak 15 yaşını bitirenler de teşkilata alınır. Hatta ailesinin izni olması şartıyla yedi yaşındaki çocuklar da teşkilata alınır. Başka dinden dönenler de belli bir sınama döneminden sonra rahipliğe kabul edilirler.¹¹⁴ Sangha teşkilatına giren kimse ne olursa olsun özel mülkiyetini terk etmek zorundadır. Bu, Sangha hayatının en erken döneminden beri var olan bir hususiyetidir. Bu birkaç şahsi kurallarına ait maddeler, cübbe, sadaka taşı, traş bıçağı, bir veya iki lazım şey haricinde bütün özel mülkiyeti terk eder.¹¹⁵

Keşiş adayı olan kimse saç ve sakalını keser, sarı elbise giyer, yetkili rahibin önünde iman ikrarında bulunur. İmtihan olumlu sonuçlanırsa kendisine dört vacip, dört büyük günah¹¹⁶ başkan tarafından belletilir. Rahip bu günahlardan birisini işlerse geçici olarak veya sürekli olarak Sangha'dan çıkarılır. Rahip

¹⁰⁶ Schimmel, 92; Tümer-Küçük, 159.

¹⁰⁷ Tümer-Küçük, 159; Ling, 163.

¹⁰⁸ Ling, 151, 159; Britannica, 359.

¹⁰⁹ Tümer-Küçük, 160; Sarıkcıoğlu, 166.

¹¹⁰ Ling, 150, 151; Sarıkcıoğlu, 165; Britannica, IV, 359.

¹¹¹ Britannica, IV, 359.

¹¹² Tümer-Küçük, 160.

¹¹³ Ling, 124, 159.

¹¹⁴ Meydan Larousse, II, 616.

¹¹⁵ Ling, 154; Britannica, IV, 355.

¹¹⁶ Dört büyük günah; cinsi münasebette bulunmak, en küçük hayvanı bile öldürmek, hırsızlık etmek, yalan yere veya kötü maksatlarla beşeriyet için erişilmesi mümkün olmayan kemal eriştiğini iddia etmek.

Arayışlar

kendi isteği ile de ayrılabilir. Ancak rahip ve rahibe iken evlenmek yasağı vardır.¹¹⁷ Rahip, can taşıyan hiçbir varlığı öldürmeme, başkalarına ait olan şeyleri almama, yalan söylememe, afif yaşama, hiçbir şeye malik olmama şeklindeki hazırlık safhalarından sonra mürakebeye girerek bilgi ve kurtuluşa varır.

Murakebenin dört derecesi vardır; muhtelif murakabe yollarının en mühimi dhyana denilen metottur. Buna göre insan, bu dünyanın fena ve alçak olduğunun farkına varmak maksadıyla ölümler, hastalar yahut iğrenç sayılan kendi vücudu gibi çirkin şeyleri seyrederken bu dünyanın, bu hayatın en kötü, en menfi taraflarını düşünür, dünyadan uzaklaşarak inzivaya çekilir. Bu birinci dereceyi oluşturur. Bunun sonucunda insanın fena dünyayı terk ettim diye derin bir saadet duyması ikinci derecedir. Üçüncü derecede ise duyulan saadet, durgun ve sakin bir zevk haline gelir. Dördüncü derecede de insan ne sevinç, ne de ıstırap duyar, huzur ve sükunet içinde, iyilik ve kötülükten uzak bir halde yaşar.

Başka bir murakabe metoduna göre, insan birinci derecede, bütün dünyalarda yaşayan mahlukatı hayranlıkla düşünür, sonra bütün mahlukatla birlikte sevinir; sevindikten sonra hepsine acır; dördüncü derecede tekrar ne sevinç, ne de ıstırapı mevcut olan bir huzura ermiş olur. Bu dördüncü derecede insan, bundan önce hayatını nasıl geçirdiğini görür. Sonsuz doğum silsilesi ve sebeplerini anlayabilir; dört hakikatin farkına varır.

Murakabenin dördüncü derecesinde hakikati anlayan kamil, bu dördüncü dereceden sonra Nirvana'ya erişebilir, Nirvana psikoloji bakımından sevinçsiz ve ıstırapsız bir huzur; kozmoloji bakımından, insanın doğum silsilesinden kurtulmuş olması, metafizik bakımından ise en yüksek kıymet, yani müspet mahiyettir.¹¹⁸

Rahibin üç parçadan oluşan bir takım elbisesi vardır. Kıyafet eskiden sarı (Tayland, Kamboçya ve Seylan'da hala öyledir), ortaçağda kırmızı idi. Şimdi Burma'da portakal rengi, Japonya'da siyahtır. Ayrıca rahibin yiyecek için sadaka kasesi¹¹⁹, ayda iki defa kullanmak üzere traş bıçağı, iğnesi, su süzgeci, tesbihi bulunur. Rahip günde bir defa (öğle yemeği) yer, cinsî perhizi sürdürür, hiçbir eğlenceye katılmaz¹²⁰, koku sürünmez, bütün zevklerden uzak durmak, dünya işleriyle uğraşmamak zorundadır.¹²¹

¹¹⁷ Tümer-Küçük, 160; Ongun, 71.

¹¹⁸ Schimmel, 94-95.

¹¹⁹ Sadaka kasesi, Buda'nın ulviyet işaretidir. Onun iki anlamı vardır. Birincisi, tasın gözlerdeki şikayetleri kırıp bizi kendine yöneltmesidir. Hakir görülme ve aşağılanmayla gönül tokluğuna, ihtiyaçsızlığa ve azamete ulaşılır. Sadaka kasesini eline alan, hiç kimseye muhtaç olmadığını ima eder. İkincisi, dervişlik taşı ile "Ben artık riyazetçi değilim, tüm ihtiyaçsızlığımınla beraber, yeme, içme ve uyumaya muhtacım, ihtiyaç sebebiyle dilencilik taşını aldım" der. Sadaka taşı hem muhtaç olmayı hem de muhtaç olmamayı sembolize eder. Şeriatı, 345; yine bkz. Sarıkçıoğlu, 167.

¹²⁰ Tümer-Küçük, 160; Budda, 310; Britannica, IV, 359. Keşişlerin hayatı idamesi için bkz. Rawlinson, 43.

¹²¹ Budda, 303; Britannica, IV, 360.

Rahiplerin riayet etmesi gereken kaidelerin bazısı 227'ye kadar çıkmaktadır ve bütün Budist manastır ve ekollerinde büyük bir titizlikle uyulur.¹²² Keşişler günlük olarak kutsal kitaptan bölümler okumak, sadaka toplamak için dolaşmak, öğle yemeğinden sonra hiçbir şey yememek, meditasyon yapmak, üst keşişin dini emirlerini yerine getirmek, yağmur mevsimi boyunca keşiş olmayanlar arasında yaptıkları vaazlar hakkında bir üst keşişe bilgi vermekle görevlidir. Ayda iki defa yapılan günah itirafı törenine katılır. Onun keşiş olmayanlara vazını, alkollü içkiden uzaklaşma, hayattan uzaklaştırma, yalan söylemekten, çalmaktan, iffetsizlikten uzaklaştırma konuları oluşturur.¹²³ Her bir manastırın kıdemli bir keşişi vardır. Keşişler üst derecedeki (yaşlı) keşişlerce seçilirler.¹²⁴

Bugün sosyal ihtiyaçlar yeni işleri doğurmuştur. Bu sebeple Çin ve Japonya'da hastaneler, okullar, öksüzler yurtları, gençlik organizasyonları Budist keşişlerince çalıştırılmaktadır.¹²⁵

Budizm'de Ahlâk

Bütün düşüncelerinde ahlaki bir gayeyi takip etmeyi telkin eden Buda'ya göre ahlakın başlıca şartı doğruluk, tefekkür, hikmet ve iyi harekettir. Fakat bunlar tek başına işe yaramazlar. Doğruluk, iyi hareket ve hikmetle, bunlar da doğrulukla temizlenir. Bunlar birbirini tamamlar, iyi hareket edenleri, saadet bir gölge gibi takip eder; fena bir ruhla hareket edeni veya söyleyeni de ayağı zincirli bir hayvanın işkencesi gibi ıstırap takip eder.¹²⁶

Buda'ya göre doğruluk, akıl ve aksiyon itibariyle her türlü fenalık ve pislikten uzak bulunmak demektir. Merhamet, şefkat, başkalarının elemelerine iştirak etmek, bütün canlıların iyiliğini kardeşçe aramak, istihzadan çekinmek, dargınları barıştırmak, daima iyi söylemek, iyi hareket etmek doğruluğun bir parçasıdır. Hoş görmek, düşmanları affetmek, düşmanlarla dost olmak da bu ahlakın prensiplerindedir.¹²⁷

Budizm'de ahlak, kişinin tutum ve davranışlarıyla aydınlanmaya ulaşması gayesine bağlıdır.¹²⁸ Buda'nın ahlak için koyduğu kaidelerin en önemlisi can taşıyan varlıkları öldürmemek, kendisine ait olmayan bir şeyi almamak, çalmamak, zina etmemek, yalan söylememek, sarhoşluk veren içki kullanmamaktan oluşan beş prensip bütün Budistleri bağlar. İstırapı gidermeye götüren, halis iman, halis irade, doğru konuşma, doğru hareket etme, doğru yaşama, doğru çalışma, doğru fikir, doğru düşünceden oluşan sekiz dilimli yol da bütün Budistler için geçerlidir. Kadınlarda da ahlak fazilet esastır. Bekaret en yüksek

¹²² Tümer-Küçük, 161; Britannica, 359; Ling, 137.

¹²³ Britannica, IV, 359.

¹²⁴ Britannica, IV, 359.

¹²⁵ Britannica, IV, 360.

¹²⁶ Ogun, 72.

¹²⁷ Ogun, 72-73.

¹²⁸ Tümer, a.g.m., 357.

arayışlar

idealdir. Budist felsefesi cinsî tatmini, bütün kötülüklerin kaynağı olarak görür.¹²⁹

Budist cömert olacak, maddî şeylere bağlanmayacaktır. Bununla beraber yeni pagoda ve manastır yaptırma, keşiş adayına kefil olma, hayır işlerine yardım etme, keşişlere yiyecek yardımı yapma, misafir ağırlama, yardım, yardımlaşma, dayanışma faaliyetleri teşvik edilir.¹³⁰

Budist zihnini, bedenini, nefesini kontrol edecek, hareketlerini yavaşlatacak¹³¹, pislikten, iffetsizlikten, hileden, mideyi tıka basa doldurmaktan, dans, müzik, şarkı, şenlik, faydasız iş ve oyunlardan sakınacak¹³², zihni olgunluk ve parlaklığı, bedeni sükuneti kazanacaktır.¹³³

Kısaca, öldürmeme, çalmama, kirlenmeme, dilde hata yapmama, ikili konuşmama, kötü bir dil kullanmama, tevilli, süslü konuşmama, tamah etmeme, sinirlenmeme, heretik, doktrine aykırı görüşlerde olmama şeklinde çerçevesi çizilen Budist On Emri¹³⁴,n gösterdiği gibi Budist ahlakının temel eğilimi, menfi, bastırıcı, sorunları sükunetle karşılayıcı, kişisel, anti-sosyal bir yöndedir.¹³⁵

Budizm'de İbadet

Karmaşık, zor ve Brahmanların otoritesinde olan Veda dini ayin ve amelilerine; kurban sistemine karşı çıkan Buda kişisel kurtuluşu esas almış, bunu da bir üst varlık olmaksızın başarmıştır. Bu nedenle o, Tanrının varlığı ve ona ibadet konusunda hiçbir şey söylememiş, sekiz dilimli yolda kurtuluşu tavsiye etmiştir.¹³⁶ Buda'dan sonra ondan kalan hatıraların, onun küllerinin saklandığı stupalar ve Buda'nın heykellerinin konulduğu padogalar ortaya çıktı. Daha sonra stupalara herhangi bir Budist azizin hatıraları konuldu. Zamanla stupa ve pagodalar mabed haline geldi.¹³⁷

¹²⁹ Yurdaydın-Dağ, 138; Bir kimsenin, cinsi karşısında şehvet düşüncesi canlı kaldığı müddetçe, süt danasının annesine bağlı kaldığı gibi, o kimsenin ruhu da diğerine bağlı kalır. Aşk ilişkileri olmadan karşı cinsle konuşmak mümkün değildir. Böyle bir bağ da insan hürriyeti için, tehlikeli ve öldürücüdür. Budizmin bin yıllık gelişme devrinde cinsi hayat küfür sayılmıştır. Çünkü çocukların olması, insanı dünyaya bağlayan en önemli sebeplerden biridir. Fakat daha sonraları evlenme yaşının delindiği görülmüştür. Sarıkçıoğlu, 167.

¹³⁰ Buddha, 303, Ogun, 72; Tümer-Küçük, 170.

¹³¹ Tümer-Küçük, 170.

¹³² Seriati, 344

¹³³ Tümer-Küçük, 170.

¹³⁴ Rawlinson, 47.

¹³⁵ Yurdaydın-Dağ, 138; Şeriati, 344.

¹³⁶ Tümer-Küçük, 166; Mehmet KATAR, "Dinlerde Günlük İbadet Uygulamaları", Dini Araştırmalar, Mayıs 1998, I. Cilt, 63.

¹³⁷ Ahmet Güç, Dinlerde Mabed, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılmış basılmamış doktora tezi, Bursa 1992, 32-33.

Budizm'de yaratıcı tanrı fikri olmadığından Buda, dini tapınmanın odak noktasıdır.¹³⁸ Buda'ya tapınma da Buda heykeline çiçekler, giysiler, süsler sunmak, ilahiler okumak şeklindedir. Bu nedenle her türlü ibadet, Buda'ya ihtiram ifade eden cümlelerle başlamakta, üç cevhere sığınmakla ve bazı kutsal metinlerin okunmasıyla devam etmekte yasak olan beş davranışı hatırlatan kuralların tekrarlanmasıyla ve bazen de ileri derecede saygı ifadesi olarak yapılan secde ile son bulmaktadır.¹³⁹

Budizm'de ibadet genelde ferdi olarak yapılmaktadır. Bir Budist pagoda-ya girdiğinde Buda'nın heykeline tazimde bulunur. Ona çiçek, tütsü sunar, ışık, ateş, mum yakar.¹⁴⁰ Budistler bazen Pagado'ya şamdan, tespih, buhur çubuğu, kağıt lamba hediye olarak götürürler.¹⁴¹

Mabette ibadet edilirken, buhur yakılır ve ibadet niyetiyle gelen Budist, ellerini yüzü önünde birleştirir, yere doğru eğilir ve bazen tasvirin önünde bir nevi secdeye kapanır.¹⁴² Manastır toplanma salonlarında topluca tazimler, genellikle kutsal metinler veya bunun için hazırlanmış yazılardan okunarak birlikte yapılır. Bu iş keşişler için her gün sabah, akşam tekrarlanır. Kutsal günlerde keşiş olmayanlar da, günün özel programına katılabilirler. Bu programın, sabit bir şekli yoktur. Programın düzeni ve genişliği, yönetici keşişe bağlıdır. Kutsal günlerde genellikle bir keşiş, Budizm'in telkinatı, ahlakî, manevi emirleri konusunda vaaz verir.¹⁴³

Budizm'de ibadet mabede bağlı olmadığından her Budist, evinde Buda'nın heykelini veya resmini bulundurur. Ayrıca evde Buda'nın tasvirlerinin konulduğu raflar veya bu tasvirlerle takdime arz etmek için bulundurulmuş mihraplar da vardır.¹⁴⁴

Manastırlarda rahiplere has ibadetler de vardır; bunlar haftalık, aylık ve yıllık olarak yapılan ibadetlerdir. Özellikle, aybaşı ve ayın ondördüncü günleri yapılan günah itirafının yapıldığı "oruç günü" bu ibadetlerin en mühimidir. Bu toplantıya rahip olmayanlar, rahip olmamış talebeler ve kadın rahipler alınmaz. Patimokkha denilen itiraf düsturu, yüksek sesle okunur. Cinsi münasebette bulunma, hırsızlık, herhangi bir hayvanı öldürme ve yalan yere kemale eriştiğini söylemeden ibaret olan dört büyük günah, sayılır ve bunları işleyenin olup olmadığı sorulur. Sonra cemaatten geçici çıkarılmayı, günahın itirafı ile kefareti gerçekleştiren kabahatlerin sayılmasının akabinde bu merasim son bulur.¹⁴⁵

¹³⁸ Güç, 39; Meydan Larousse, "Buddhacılık veya Budizm", II, 616.

¹³⁹ Katar, a.g.m., 63.

¹⁴⁰ Tümer-Küçük, 167.

¹⁴¹ Güç, 37.

¹⁴² Güç, 37.

¹⁴³ Tümer-Küçük, 168.

¹⁴⁴ Güç, 189.

¹⁴⁵ Budda, 31; Schimmel, 93.

Arayışlar

Yıllık toplantı ise, gezginciliğe çıkılmadan önce yapılan bir toplantıdır. Burada keşişler bir yılda işledikleri günahları birbirlerine sorarlar.¹⁴⁶

Budizm'in Mahayana ekolü ise Therovada'ya göre farklı inançlardan unsurlar almıştır. Bu sebeple Tanrı inancı ve geçici de olsa Nirvana öncesi bir cennet anlayışı bulunmaktadır. Cennetin sahibi Amitabha Buda'ya ibadet önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar sıkıntılardan kurtulmak, isteklerine kavuşmak, başarı, oğlan çocuğu isteme gibi nedenlerle burada bulunur takdimeler sunmaktadır. Halk gecesinde ibadet objesi olan Amitabha'nın heykeli evlere konularak ibadet edilmektedir. Tibet ve Nepal gibi ülkelerde ise çingirakların takılı olduğu özel dua çarkları döndürülmekte ve halk bu esnada dualar mırıldanarak çarkın dönüş istikametinde dönmektedir.¹⁴⁷

Budistler, önemli kimselerin mezarlarına çiçek sunar, mum yakarlar. Ölüler yakılsa da bu genel bir uygulama değildir. Çocuklar, çok fakir kimseler gömülür. Yakılmayan cesetler açık alanlara konularak bunların vahşi hayvanlarca parçalanmasından veya bozulmasından keşişlerin ibret almaları istenir. Günümüzde ceset için uygulamalar farklıdır. Seylan'da ancak zengin aileler yakma yoluna giderler, büyük çoğunluk ise ölülerini gömerler. Güneydoğu Asya'da hem yakma hem de gömme yoluna gidilir, ancak yakma daha alışılmış yoldur.¹⁴⁸ Bu törenlerde, ölünün ruhunun ilgili aleme geçmesi için yardım gibi özde Budizm'e uymayan (Budizm'de ruh kavramının olmaması açısından) pratikler yapıldığı gibi, ölünün ailesini teselli ve doktrinle ilgili konuları telkin de yer alır.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Budda, 311.

¹⁴⁷ Bkz. Tümer-Küçük, 168; Katar, a.g.m., 65.

¹⁴⁸ Tümer, a.g.m., 357.

¹⁴⁹ Tümer-Küçük, 171.

«Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu ? »

Zümer : 39/9